

PFU

NORDLYS arbeider etter Vær Varsomplakatens regler for god presse-skikk. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen i presseetiske spørsmål. Adresse: Prinsensgt. 1, postboks 46, sentrum, 0101 Oslo. Telefon 22 40 50 40, telefaks 22 41 19 80.

«Der tiltrængtes et blad som vil være en ærlig talsmann for smaafolks sak»

Alfred Eriksen grunnlegger av Nordlys i 1902

DETTE SKJER

■ Miljø- og utviklingsminister **Erik Solheim** (bildet) åpner Lomsdal/Visten nasjonalpark på Helgeland.

■ Utenriksminister Jonas Gahr Støre deltar på OSSE-minister-møte på Korfu.

■ Statistisk sentralbyrå (SSB) legger fram Levekårsundersøkelsen 2008 – tall for helse og omsorg.

■ SSB legger fram utdanningsstatistikk.

■ Ole- og energiminister Terje Riis-Johansen legger fram forslag til ny havenergilov.

■ I dag er det 50 år siden Bondepartiet ble omdøpt til Senterpartiet.

NETTOPP NÅ

Bør Høgmo fortsette som TIL-trener?

APROPOS

FrP øker avstanden

I fjor sommer fikk Frp ha det aller meste av det politiske nyhetsbildet for seg selv fordi alle de andre partiene tok ferie. Det ble suksess, og den vil Siv Jensen gjenta i år. Derfor tjuvstarter hun valgkampen allerede nå, og varsler at innspurten skal starte allerede den siste uka i juli, i god tid før de andre partiene. I mellomtiden kommer hun til å reise land og strand rundt, og partiapparatet skal ha full bemanning i hele sommer. Bare to uker er satt av til ferie for lederen. Vi kan altså vente oss mange politiske utspill fra Frp framover.

Frps kommende stjerne, byråden for helse-, velferd og sosiale tjenester i Oslo, Sylvi Listhaug, gjør også sitt til å øke avstanden til Høyre med sine utspill mot homofile. Hun liker dårlig halv nakne homser under de skeive dagene i Oslo denne uka, og varsler at hun vil ha omkamp om den nye ekteskapsloven når hun kommer på Stortinget til høsten. Velgerne etter spør ikke skattelette og billig sprit i krisetider.

Så er det opp til alle de andre om Frp også i år får dominere det politiske nyhetsbildet i sommervarmen.

Av Tor Axelsen, ANB

NORDOMRÅDENE: Står vi overfor en ny kald krig når kampen om Arktis og nordområdenes ressurser tilspisser seg i takt med havisens tilbaketrekking?

Makt og rett i nord

PÅ DEN 3. SIDE

Øystein Jensen
Forsker ved
Fridtjof
Nansens
Institut

Svein Vigeland Røttem
Forsker ved
Fridtjof
Nansens
Institut

Nordområdene og Arktis har opplevd en renessanse. Klimaendringene er blant de viktigste drivkrefter for endrede rammebetingelser og det hevdes fra flere hold at interessen for ressurser og uavklarte grensespørsmål kan få en militær karakter. Men man må spørre om begreper som «konflikt» og «kappløp» virkelig er dekkende for utviklingen i nord.

Står vi overfor en ny kald krig når kampen om Polhavets potensielle ressurser tilspisser seg i takt med havisens tilbaketrekking? Er potensialet for at utenrikspolitiske spenninger skal eskalere til militær konfrontasjon større enn avdempet konfliktløsning?

Vi ønsker med utgangspunkt i så vel de utenrikspolitiske realiteter som det folkerettslige rammeverk å gi et mer nyansert bilde av den sikkerhetspolitiske utviklingen i de nordlige havområder. Vårt anliggende er å se nærmere på Norges posisjon i denne sammenheng, og da med et særlig blikk på forholdet mellom Norge og Russland.

Mye er på plass

Det faktum at Norges kontinentalsokkel og økonomiske sone/fiskerisone overlapper med Russlands er i seg selv interessant fra et sikkerhetspolitisk ståsted. Tilsvarende at for eksempel Russland ikke er «enig» med Norge hva angår den rettslige status til de maritime områder rundt Svalbard. De uløste jurisdiksjonsspørsmål vi her snakker om kan imidlertid best beskrives som «restspørsmål» i en større havrettslig kontekst.

Mye har altså falt på plass. Enorme havområder som tidligere var underlagt reglene om det åpne havs frihet – og der det praktisk talt var fritt frem for alle og enhver – er nå gjenstand for et mer finmasket system av jurisdiksjonsutøvelse, hvor kyststaten er gitt det primære forvalteransvar, men slik at også andre staters rettigheter skal ivaretas. Havrettsutviklingen frem mot i dag har avspeilet en felles forståelse for viktigheten av å ha effektive, nasjonale reguleringsinstrumenter.

Mot denne bakgrunn – og tatt i betraktning at det er tilnærmet universell oppslutning blant verdens stater om at dette er den

MAKT I NORD: Det kan virke som om mange overdriver faren for en mulig militær konflikt som følge av kampen om ressursene i nordområdene. Illustrasjonsfoto: Ole Åsheim

beste måten å forvalte de nære havområder på – må også det sikkerhetspolitiske perspektiv anlegges.

Vi vil hevde at det gjeldende havrettsregime virker stabiliserende på relasjonen industrialiserte stater imellom, særlig hensett til at disse – i alle fall formelt sett – har en grunnleggende, felles forståelse for behovet for regulering og effektiv kontroll og hvordan dette best kan gjennomføres. Dette vil også gjelde forholdet mellom Russland og Norge.

Begrenset omfang

Et argument i samme retning angår karakteren og omfanget av de rettigheter og forpliktelser det er tale om. Når vi taler om maritime områder underlagt nasjonal jurisdiksjon, taler vi rettslig sett om en begrenset form for rettighetsutøvelse. Den praktiske og økonomiske betydning av en kyststats eksklusive rett

til for eksempel petroleumsforekomster og fisk skal naturligvis ikke undervurderes.

Det er likevel viktig å være klar over at Norges økonomiske sone eller kontinentalsokkel bare er «norsk» innenfor den ramme som havrettens materielle regelverk foreskriver, altså at Norge har positivt definerte rettigheter og forpliktelser.

Når man navigerer fra Norges økonomiske sone til Russlands økonomiske sone, og passerer en tenkt maritim delelinje i Barentshavet, navigerer man ikke fra «Norge» til «Russland». Man forflytter seg fra et havområde hvor Norge har jurisdiksjon til et havområde hvor Russland utøver tilsvarende reguleringsmyndighet.

Med unntak av kyststaters territorialfarvann kan man altså etter folkeretten ikke tale om noen stats «suverenitet» eller overhøyhet,

hverken på havbunnen eller i vannsøylen over, i Nordishavet eller i andre havområder. Dette har selvfølgelig også sikkerhetspolitisk relevans.

Folkerettslig ramme

Det er helt sentralt at Norges sikkerhetspolitiske utfordringer i nord må ses innenfor denne folkerettslige ramme. En rent realpolitisk tilnærming til disse spørsmål – altså at forholdet statene imellom i det vesentlige skulle bli avgjort etter maktforholdet mellom dem – blir mer enn bare mangelfullt. Forholdet mellom makt og rett og makt og politikk er mer nyansert enn som så. Folkeretten er en helt sentral premissleverandør for hva en stat vil finne det politisk opportunt å hevde i sine utenrikspolitikk

Det er heller ingen opplagt motsetning mellom nasjonalstatenes såkalte «egeninteresse» og det å overholde sine folkerettslige forpliktelser.

En utbredt misforståelse er at folkeretten er en slags «tvangstrøye» av konvensjoner og sedvanerett, mens et karakteristisk kjennetegn ved den internasjonale rett faktisk er nettopp behovet for statenes eget samtykke.

Innvendinger mot en slik rettsdogmatisk synsvinkel springer naturligvis i øynene. Det finnes utallige eksempler, også i skrivende stund, på at stater daglig bryter med sine folkerettslige forpliktelser. I utgangspunkt må man altså ha en realistisk oppfatning om hva folkeretten er og hva den tar sikte på å oppnå.

Men like viktig i denne sammenheng er at mange av de forhold som det ofte blir hevdet skaper sikkerhetspolitiske utfordringer for Norge i nordområdene, er gjenstand for omfattende reguleringer innenfor en bestemt disiplin av folkeretten som er velutviklet og som de fleste stater virkelig anser seg tjent med å overholde.

Neppe militære kriser

Men også med utgangspunkt i en rendyrket realpolitisk analyse er det vanskelig å forestille seg at utfordringer i nord – koblet til interessekonflikter – vil kunne eskalere til militære kriser. Stater vil avveie politisk gevinst mot militær risiko.

Det vil virke mot sin hensikt hvis en stat tar i bruk overdreven maktbruk for å få begrensete politiske gevinster. Det er ikke dermed sagt at området ikke har sikkerhetspolitisk relevans, men i skrivende stund tyder mye på at sannsynligheten for mer eller mindre avdempet konfliktløsning er større enn eskalering til maktbruk.

Den nokså utbredte oppfatningen om at vi ser et kappløp om ressurser og at potensialet for konflikt således er overhengende, kan synes noe overdrevet.

Med utgangspunkt i en rendyrket realpolitisk analyse er det vanskelig å forestille seg at utfordringer i nord vil kunne føre til militære kriser.